

6. Добробут і безпека жінок. Дослідження насильства над жінками в Україні. Проведено під керівництвом ОБСЄ. URL: https://www.osce.org/files/documents/0/8/440318_0.pdf
7. Закон України Про запобігання та протидію домашньому насильству. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
8. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/sites/>
9. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери: навчально-методичний посібник / Авт. кол.: Бондаровська В. М., Булах Л. В., Журавель Т. В. та ін. / За заг. ред. Бондаровська В. М., Бордіян Я. І., Журавель Т. В., Пилипас Ю. В. Київ: ТОВ Видавничий дім «КАЛИТА», 2014. 282 с.
10. Марценюк Т. О., Хуткий Д. О. Насильство в сучасній українській сім'ї (на прикладі АР Крим). URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/1685>
11. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text>
12. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України / Укладачі: Запорожцев А. В., Лабунь А. В., Заброта Д. Г., Басиста І. В., Дроздова І. В., Брижик В. О., Мусієнко О. М. Київ: ОБСЄ, 2012. 246 с.
13. Проблема насильства в українських сім'ях. Соціологічне опитування / за ред. Павлиш С. О. Запоріжжя: Друкарський світ, 2010. 52 с. https://gender.org.ua/images/lib/2010_opinion_poll_violence.pdf
14. Протидія домашньому насильству <http://myrgorod.pl.ua/page/sotsialna-polityka/protidija-domashnomu-nasyilstvu>
15. Путівник координатора заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Практичний посібник. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/GBV%20Guide%20for%20CoordinatoNAL_WEB_27042020.pdf
16. Рекомендації для ЗМІ щодо розробки стандартів саморегулювання. URL: https://rm.coe.int/vaw-media-guidelines-ukrainian/1680a077ecunicef.org.ukraine/files/2020-07/Посібник_Протидія%20насильству_0.pdf
17. Саковська А. Жертви карантину: як у боротьбі із домашнім насильством допомагають TikTok та Telegram <https://www.radiosvoboda.org/a/karantyn-domashnye-nasyilstvo/30559570.html>
18. Саморегуляція в українських медіа: як це працює? Із досвіду роботи Комісії з журналістської етики: аналітично-довідковий збірник / за заг. ред. Л. Кузьменко, Л. Куц, О. Погорелова. Київ: Комісія з журналістської етики, 2021. 93 с.
19. Stop Abuse. Творці спільноти «Коронавірус_інфо» запускають вайбер-канал для боротьби з домашнім насильством https://ms.detector.media/trendi/post/27276/2021-05-14-stop-abuse-tvortsi-spilnoty-koronavirus_info-zapuskayut-vayber-kanal-dlya-borotby-z-domashnim-nasyilstvom/
20. Спільний акт узгодження № 4 Висвітлення засобами масової інформації випадків насильства і жорстокості <https://detector.media/community/article/175278/2020-03-04-spilnyy-akt-uzgodzhennya-4-vysvitlennya-zasobamy-masovoi-informatsii-vypadkiv-nasyilstva-i-zhorstokosti/>
21. Шаповал І. Г. Насильство в сім'ї як суспільне явище. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/4/116.pdf>

ЗАСТОСУВАННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ В РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА: КЛЮЧОВІ СТРАТЕГІЇ У ВИСВІТЛЕННІ ПРОБЛЕМАТИКИ ТА РУЙНУВАННЯ СТЕРЕОТИПІВ

Світлана Семенко, кандидатка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

У лекції актуалізовано ключові аспекти конституційно-правового регулювання гендерної рівності в Україні, описано ключові механізми гендерної політики регіональних ЗМІ в контексті прав людини та стандартів журналістської діяльності.

Окремий акцент зроблено на вдалих і невдалих зразках репрезентації гендерної тематики в місцевих медіа, описано ключові проблеми, які вартує висвітлювати регіональним ЗМІ для подолання в українському суспільстві усіх видів гендерної дискримінації. На прикладі аналізу матеріалів регіональних онлайн-медіа представлено ефективні стратегії редакційної гендерно збалансованої діяльності.

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Гендерна політика регіональних ЗМІ в контексті прав людини.
2. Специфіка представлення гендерної проблематики в регіональних медіа: вдалі та невдалі приклади.
3. Ефективні стратегії провадження гендерної політики регіональними ЗМІ.

1. ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНИХ ЗМІ В КОНТЕКСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Сьогодні забезпечення гендерної рівності в Україні дорівнює не тільки наданню рівних можливостей жінкам нарівні з чоловіками, а й зростанню економічного та соціального розвитку нашої держави, її безпеки в умовах російської військової агресії. Ця теза актуалізована й у схваленій Кабінетом Міністрів України 16 вересня 2020 року «Концепції комунікації у сфері гендерної рівності»: «Невід'ємним елементом становлення України як держави, що дотримується демократичних принципів і поважає права людини та основоположні свободи, є забезпечення гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя». Конституційно-правове регулювання гендерної рівності в Україні базується на положеннях Конституції України та таких нормативно-правових актах: законах України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про запобігання та протидію домашньому насильству». На державному рівні розроблено й ухвалено Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року, Державну соціальну програму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року, Національний план дій з виконання рекомендацій, оприлюднених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року від 5 вересня 2018 року. На сьогодні запроваджені нові механізми забезпечення гендерної рівності шляхом проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проєктів нормативно-правових актів в Україні. Такий підхід унеможливить прояви гендерної дискримінації у правовому полі держави.

Варто в питанні розвитку стабільної системи впровадження гендерної рівності в соціальне, економічне й політичне життя українських регіонів із включенням усіх зацікавлених суб'єктів використовувати комплексний підхід з обов'язковим врахуванням гендерної складової у нормативно-правових документах. Така позиція буде потверджувати й відданість України європейським цінностям у контексті ратифікації Угоди про

асоціацію з Європейським Союзом, зокрема зобов'язанням української сторони враховувати принципи гендерної рівності в чинному законодавстві й неухильно впроваджувати їх у практику.

У цьому зв'язку важливим завданням для українських органів місцевого самоврядування в умовах державної політики децентралізації є пошук ефективних механізмів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх галузях життєдіяльності, інтеграція гендерного законодавства у суспільно-політичну, економічну й культурно-освітню роботу громад.

Натепер в Україні в різних регіонах активно розгортається громадський рух з реалізації гендерної рівності. Практика громадських організацій, низка акцій і кампаній, як офлайн, так і онлайн, демонструють запит українського суспільства на якісні зміни щодо реалізації гендерно збалансованої політики у всіх сферах, у тому числі й у діяльності медіа. Як свідчать результати моніторингові, проведених Інститутом масової інформації протягом 2016–2020 років близько 81% жінок і 73% чоловіків вважають рівноправність жінок і чоловіків важливою умовою демократії в Україні.

Дотримуючись принципів гендерно чутливої журналістики, у своїй роботі редакції регіональних ЗМК зобов'язані неухильно керуватися чинними нормами гендерного законодавства в Україні, бути максимально уважними при формуванні контенту видання. Журналісти й журналістки регіональних видань, керуючись ст. 21–1 Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» у своїй діяльності повинні забезпечувати рівні права і можливості жінок і чоловіків, унеможливити у своїх публікаціях прояви «дискримінації за ознакою статі та насильства за ознакою статі; поширення матеріалів, що відтворюють чи зміцнюють дискримінаційні уявлення про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, схвалюють або провокують дискримінацію за ознакою статі чи насильство за ознакою статі, включаючи сексуальне насильство». Аксіоматично, що дієвий розвиток комунікації з питань гендерної рівності є продуктивним інструментарієм здійснення гендерної політики на державному рівні, особливо ця тенденція актуалізується в умовах активізації настроїв, які підтримуються політиками, релігійними організаціями і є виявом гібридних загроз.

Важливою місією регіональних ЗМІ є й просвітницька місія щодо неприпустимості нерівності, дискримінації, насильства за ознакою статі, гендерної стереотипізації, сексизму, позаяк їх вияви нерідко замовчуються в українському суспільстві. Засоби масової інформації за останнє десятиріччя інтенсивніше висвітлюють питань гендерної рівності, обговорюють у журналістській спільноті проблеми розвитку гендерно чутливої журналістики, що потверджується зростанням, з одного боку, медіатекстів, де героїнями й експертками є жінки, а, з іншого боку, зменшенням кількості випадків гендерної дискримінації у публікаціях.

Журналісти й журналістки регіональних видань у своїй практиці повинні дотримуватися розробленими авторитетними медійниками й правозахисниками ключових засад гендерно чутливої журналістики, що допоможуть уникнути помилок при створенні публікацій. Зокрема, регіональним журналістам і журналісткам треба уникати гендерної сегрегації у пошуку героїнь та експертів для своїх медіатекстів із донедавна «суто чоловічої території»: політики, економіки, військової справи тощо. Особливо на пильну увагу заступовує використання «гендерних окулярів» для недопущення у практиці медійників жодних проявів сексизму, об'єктивності на кшталт «Дружина-аспірантка першого заступника Мамаєва має на банківських рахунках понад 67 мільйонів гривень» (Полтава 365). Медійникам важливо відходити від стереотипної подачі жінок і чоловіків у публікаціях, уникати стереотипних мовних кліше, як-от «слабка стаття», «сильна стаття», «прекрасна половина людства». Органічним для регіональних видань повинно стати використання фемінітивів («експертка», «науковиця», «продавчиня» тощо), бо, як доцільно наголошує експерт із комунікацій Микола Ябченко: «Завдяки використанню фемінітивів у ЗМІ жінки стають видимими в тих сферах та професіях, у яких, можливо, їх не бачили раніше».

Сьогодні локальні медіа виконують роль платформи для ведення суспільного діалогу про ключові механізми впровадження гендерної політики в регіонах, тому журналістам і журналісткам необхідно у своїх публікаціях створювати гендерно чутливий контент, дотримуючись правових норм у площині гендерної політики держави та професійних стандартів журналістської діяльності.

Готуючи публікації гендерно орієнтованої тематики, журналісти й журналістки повинні:

- зважати на фаховість героїв і героїнь, утримуватися від оціночних суджень «щодо статі»;
- не просто уникати стереотипів щодо професійного чи будь-якого іншого вибору чоловіка чи жінки, а й підтримувати людей, що руйнують гендерні стереотипи;
- не допускати дискримінаційної лексики;

- звертатися до експертів у галузях, які стереотипно вважають «чоловічою прерогативою».

У цьому зв'язку доречними видаються поради журналістки та правозахисниці Ольги Веснянки щодо солідарності українських журналістів і журналісток у медіа щодо дотримання гендерно збалансованої редакційної політики і систематичної неформальної журналістської освіти: «Журналісти й журналістки, які беруть участь у тренінгах, стають більш активними у виступах проти сексизму в медіа».

Важливими й водночас недостатньо відображеними у контенті регіональних ЗМІ щодо гендерного мейнстрімінгу у діяльності життя громад є теми:

- упровадження гендерно орієнтованого бюджетування на місцевому рівні;
- гендерний підхід до планування та впровадження місцевої політики та в ухваленні управлінських рішень;
- забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у схваленні важливих рішень щодо розвитку територіальної громади;
- забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних і сімейних обов'язків;
- підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства.

2. СПЕЦИФІКА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА: ВДАЛІ ТА НЕВДАЛІ ПРИКЛАДИ

Сьогодні в усіх сферах життєдіяльності України особливе акцентування робиться на гендерній складовій. Активно триває процес урегулювання дисонансу на всіх рівнях: соціальному, духовному, культурному тощо, — де довгі роки заохочували гендерну дискримінацію. У сучасному українському суспільстві, як засвідчують гендерні дослідження, «гендерний режим»: чоловік — сильний, жінка — слабка, він — розумний, вона — красива — відходить у минуле». Проте ще залишаються закоренілі тенденції до розмежування й поділу на «чоловічі» й «жіночі» соціальні статуси й ролі, тому ЗМІ всіма притаманним їм функціям необхідно налагоджувати такий суспільний діалог, який би зменшував вияви гендерної дискримінації.

Засоби масової інформації за останнє десятиріччя інтенсивніше висвітлюють питання гендерної рівності, обговорюють у журналістській спільноті проблеми розвитку гендерно чутливої журналістики. Хоча результати контент-аналізу регіональних друкованих та електронних ЗМІ, проведеного Академією Української Преси та щорічні моніторинги *журналістських матеріалів регіональних видань України, що здійснюються ІМІ (Інститутом масової інформації)*, засвідчують, що питання гендерної політики та гендерної рівності в локальних виданнях України обговорюються з різною частотою.

За твердженням журналістикознавців: «Динаміка появи цих публікацій вказує на те, що звернення до гендерної проблематики є хаотичним або ініційованим зовнішніми факторами — резонансними випадками, суспільними обговореннями, публічними акціями, оголошенням офіційних даних або законодавчих пропозицій».

У таких матеріалах, хоча і зустрічаємо сучасну наукову й політико-правову термінологію, як-от: «гендер», «гендерна політика», «рівноправність чоловіків та жінок», «дискримінація», проте більша увага приділена, власне, конкретним життєвим випадкам, пов'язаним з гендерною проблематикою, ніж гендерно маркованій аналітиці.

Як зазначають медіадослідники, дуже часто гендерну тематику журналісти вважають другорядною, порівняно з висвітленням тем військової агресії, політичних реалій, стагнації української економіки. Однак, як доводить політичне життя європейських країн, рівень розвитку демократії тісно пов'язаний з реалізацією гендерної політики. Журналістка «Kolo news» Надія Труш констатує: «Коли я роблю добірки сексистських висловлювань нашої влади, мені закидають, що в країні, яка перебуває в стані війни, є важливіші проблеми. Але сексистські висловлювання й жарти стосуються зазвичай жінок, зокрема блондинок. І це, можливо, одна з причин, чому жінки неохоче йдуть у політику».

У редакційній практиці окремих регіональних медіа можемо спостерігати використання гендерних стереотипів, звернення в медіатекстах до усталеної гендерної свідомості, подекуди замасковане ігнорування ген-

дерної проблематики. Симптоматично, що тематичне обговорення гендерної проблематики в регіональних медіа має більш узвичаєний характер у друкованих виданнях, і більш демократичний у нових медіа.

Для фіксації в медіа жіночих та чоловічих персонажів не менш важливим є контекст, у якому їх згадують, незалежно від приналежності до тієї або іншої соціальної сфери.

Більшість редакцій локальних ЗМІ усвідомлюють, що утвердження засадничих принципів розвитку демократії та верховенства права вимагає комплексних змін в інформаційному просторі. Одним із ключових атрибутів розбудови правового демократичного суспільства є досягнення рівних соціальних прав і можливостей між чоловіками та жінками, недопущення будь-яких типів дискримінації. Власне, *медіа і є тим стратегічним гравцем у процесі формування серйозних змін, що мають відбутися як у суспільно-політичній і культурній царинах, так і у свідомості українців*. Ця позиція суголосна позиції європейської журналістської спільноти, котра вважає, що ЗМІ «несуть особливу відповідальність за повагу до людської гідності, боротьбу з усіма видами дискримінації та рівність між жінками й чоловіками» [11, 12].

Російська військова агресія із самого її початку стала однією із метатем у регіональних медіа, одним із сегментів якої є зображення образів українських захисниць територіальної цілісності України. Цей гендерний медіаобраз є новим для українських локальних медіа, тому в його створенні часто журналісти й журналістки вдаються більше до героїзації й романтизації жінки на війні. Так, авторки соціологічного дослідження «Невидимий батальйон»: участь жінок у військових діях в АТО» у моніторинговому звіті зауважують: «Жінки АТО мають позитивний образ в медіа. Журналісти намагаються балансувати між чоловічними і жіночними характеристиками учасниць бойових дій, представляючи жінок АТО як гармонійне поєднання тендітності, краси, хоробрості, сили. Жінок описують як «тендітних», «войовничих», «красивих», «сміливих» «рятівниць» і «захисниць» [1,76].

Аналіз публікацій про жінок-захисниць у полтавських газетних ЗМІ не тільки засвідчив, про абсолютну відсутність негативних образів захисниць, а й відсутність гендерних стереотипів та звинувачень жінок-воїнів у легковажності, маскулітності, невиконанні своїх питомо природних жіночих функцій, майже не зустрічається віктимізація жінок на війні. На жаль, полтавські медійники не порушують у своїх публікаціях важливих проблем жінок на війні, а саме: «незабезпеченість жінок формою, засобами гігієни та медичним обслуговуванням, ні про посттравматичні стресові розлади, труднощі реінтеграції, отримання статусу учасниці бойових дій» (репортаж «Красуня і війна» Олександра Клименка; / «Зоря Полтавщини»; інтерв'ю «Для мене всі бійці — діти» Ксенії Пантелєєвої / «Вечірня Полтава»; портретний нарис «Або я його, або він мене», — заступивши на позицію, що прострілюється, сказала снайпер Ярослава Никоненко. Супротивник натиснув на курок першим» Ганни Волкової / «Вечірня Полтава»).

3. ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНИМИ ЗМІ

Локальні ЗМІ, як і загальнонаціональні, є ретрансляторами просування ідей гендерної рівності в Україні, активно привертають увагу жителів свого регіону до цієї теми, своєчасно реагують на прояви сексизму та різні вияви дискримінації.

Багато українських регіональних журналістів зайняли активну позицію щодо формування гендерно чутливої журналістики. Так в Україні з 2016 року Волинським пресклубом у партнерстві з Гендерним центром, Незалежною громадською мережею пресклубів та за підтримки «Медійної програми в Україні», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) і міжнародною організацією Internews для журналістів/журналісток регіональних медіа (друкованих ЗМІ, телебачення, радіо, інтернет-видань), блогерів/блогерок, які цікавляться тематикою рівних прав і можливостей чоловіків і жінок проводиться Конкурс журналістських матеріалів на гендерну тематику, а з 2018 року організуються Гендерні медіафоруми.

Незалежною громадською мережею пресклубів ухвалено політику гендерної чутливості: «не ставитися до колег як до обслуговуючого персоналу, не принижувати за статевою/гендерною ознакою, дотримуватися гендерного балансу при підготовці журналістських матеріалів, не використовувати і не поширювати стереотипні образи фемінності та маскулітності, дискримінаційного та сексистського контенту» [<https://pressclub.lviv.ua/chotyrynadtsiat-rehionalnykh-media-prynyaly-polityku-hendernoi-chutlyvosti/>].

Для регіональних журналістів/ журналісток із 2017 року організують гендерну медіашколу, метою якої є «підготовка фахівчинь/фахівців із гендерних питань, формування мережі гендерних агенток/агентів змін, поширення ідей гендерної рівності в регіональних медійних середовищах та серед їх цільової аудиторії».

Одним із лідерів щодо гендерно збалансованої редакційної політики Полтавщини є інтернет-видання «Kolo news», основним посилом якого є теза: «Ми не говоримо про гендер — говоримо про справедливість». Медійниці «Kolo news» активно відстоюють гендерну рівність не тільки на сторінках інтернет-видання, а й беруть активну участь у акціях щодо реалізації гендерної політики в Україні: журналістка Надія Труш є представницею ГО «Інститут масової інформації» у Полтавській області, тому в межах своїх зобов'язань проводить моніторинг щодо діяльності регіональних медій, зокрема й дотримання гендерного балансу; медійниця Наталія Сіробаб бере активну участь у всіх гендерних форумах для регіональних ЗМІ.

Систематичним в Україні впродовж останніх шести років є гендерний моніторинг журналістських матеріалів регіональних видань України, що проводять у 24 областях України в межах зазначеного вище проєкту «Гендерночутливий простір сучасної журналістики. Метою цього моніторингу є виявлення таких ключових гендерних індикаторів: наскільки провідні обласні медіа дотримуються гендерного балансу в журналістських матеріалах (якою мірою чоловіки і жінки представлені як експерти й експертки — ті, кого цитують, хто коментує, і як герої/героїні (про кого пишуть, згадують, але не надають слова), чи використовують вони гендерні стереотипи щодо жінок і чоловіків та сексистський контент, а також чи вживають фемінітиви на позначення посад, професій, виду діяльності жінок.

Так, за результатами моніторингу таких видань Полтавщини: газет «Вечірня Полтава», «Зоря Полтавщини», «Полтавська думка», «Полтавський вісник», «Село Полтавське»; інтернет-видань «Коло», «Новини Полтавщини», «Полтава 365», «Полтавщина», «0532.ua Сайт Полтави» у квітні 2021 року чоловіків на шпальтах газет і в новинах інтернет-видань було представлено частіше, ніж жінок, причому майже з однаковим показником: у друкованих ЗМІ — 77% експертів та 78% героїв, у онлайн-медіа — 79% експертів і 76% героїв. Подібна тенденція є сталою впродовж попередніх хвиль моніторингу обласних ЗМІ, які відбувалися в 2017 і 2019 роках.

Протягом останніх років жінки все впевненіше виступають в регіональних ЗМІ у ролі експерток не лише в темах освіти чи культури, а й в економіки й політики. Особливо помітні ці тенденції у сфері політики, що тісно пов'язано із жорсткою вимогою гендерних квот під час останніх місцевих виборів. Так, депутаток помітно більше в інформаційному полі Полтавщини і вони є активними учасницями політичного життя краю. Наприклад, усі інтернет-видання написали про затвердження депутатки Полтавської міськради Оксани Деркач як однієї з 24 консультанток з питань місцевої влади у Раді Європи; також героїнями публікацій стали депутатка Полтавської обласної ради Ірина Степаненко та экс-голова Київської районної вмісті Полтави ради Оксана Корольова.

Як свідчать результати аналізу регіональних видань Полтавщини, жінки представлені героїнями в публікаціях різноманітної тематики. Наприклад, у «Вечірній Полтаві» жінки найчастіше є героїнями у темі спорту, а в «Зорі Полтавщини» жінки — героїні матеріалів на тему освіти та науки. А ось у «Полтавському віснику» жінки є героїнями матеріалів на теми культури й релігії та спорту.

Більшість редакцій локальних ЗМІ усвідомлюють, що утвердження засадничих принципів розвитку демократії та верховенства права вимагає комплексних змін в інформаційному просторі. Одним із ключових атрибутів розбудови правового демократичного суспільства є досягнення рівних соціальних прав і можливостей між чоловіками та жінками, недопущення будь-яких типів дискримінації. Власне, *медіа і є тим стратегічним гравцем у процесі формування серйозних змін, що мають відбутися як у суспільно-політичній і культурній царинах, так і у свідомості українців*. Ця позиція суголосна позиції європейської журналістської спільноти, котра вважає, що ЗМІ «несуть особливу відповідальність за повагу до людської гідності, боротьбу з усіма видами дискримінації та рівність між жінками й чоловіками» [11, с.12].

Натепер для медій, як загальноукраїнських, так і регіональних, важливими залишаються питання їх саморегуляції, зокрема й у площині дотримання гендерного балансу. Важливим завданням для медійників України є створення такого гендерного контенту, який би змінював у свідомості українців *сприйняття соціальної ролі жінки*. У регіональних виданнях спостерігаємо тенденцію у бік збільшення медіатекстів про участь жінок і чоловіків у сферах праці, де вони є менш представленими.

Так, у репортажі Наталії Сіробаб, журналістки, «Kolo news» «Жінки мають номінальну владу й не впливають на процес ухвалення рішень»: у Полтаві обговорювали присутність та видимість жінок у владі» представлено підтримку масштабної світової акції «16 днів протидії гендерно зумовленому насильству», проведеної в Полтаві наприкінці листопада 2019 року. Порушуючи в публікації важливе суспільно-політичне питання про присутність і видимість жінок у політиці й у владі, дотримання гендерних квот у виборчих кампаніях на Полтавщині, журналістка зазначає, що навіть «будучи обраними, жінки мають номінальну владу й не впливають на процес ухвалення рішень». З-поміж гендерно маркованого контенту інтернет-видання «Kolo news» знач-

ну частину становлять інтерв'ю з жінками, які руйнують загальноприйняті стереотипи про соціальну роль жінки в суспільстві, про «нежіночі професії»: «Чи не тиснуть погони й чи форма до лица: полтавська поліціянтка — про службу в патрульній поліції» (Наталка Сіробаб), «Кінологиня Юлія Немченко: «У цій справі немає нічого складного, якщо любиш роботу й собак» (Ніна Король), «Професія рятувальниці: чи є місце жінкам у ДСНС» (Наталка Сіробаб), «Битва статей у кінному спорті: чи просто втриматися в сідлі». (Наталка Сіробаб).

Висвітлюючи гендерну тематику, медійники молодого полтавського інтернет-видання «Зміст» знаходять цікаву й оригінальну, корисну й об'єктивну інформацію. У редакційній практиці редакції інтернет-видання «Зміст» спостерігаємо усвідомлену рівноправну репрезентацію чоловіків і жінок, паритетне врахування їхніх думок та інтересів. Зокрема, у публікаціях журналістів і журналісток «Змісту» представлені сучасні моделі української родини й наголошено на тому, що і жінка, і чоловік однаково відповідальні за виховання дітей.

Редакція інтернет-видання «Зміст» оперативно реагує на виклики часу, підтвердженням цьому є публікація Лілії Удоденко «Нове життя у Полтаві. Чотири історії переселенок з Криму та Донбасу», в якій порушена нова гендерна тема — реалізація своєї соціальної ролі через зміну соціального статусу внутрішньо переміщеними жінками з тимчасово окупованих українських територій. Читачам «Змісту» презентовано чотири портретні замальовки про жінок з когорт ВПО, котрі можуть служити взірцем, духовної незламності й реалізації свого творчого й професійного потенціалу.

Журналістка Анна Аксюк презентувала читачам «Змісту» цікавий гендерний антидискримінаційний благодійний проєкт «Віку немає», що був реалізований у Полтаві вже вдруге перукарями, візажистами і стилістами для жінок 60 років. Головна ініціаторка проєкту полтавська майстриня Анна Бойко вирішила подарувати красу жінкам, котрі часто через пануючі у суспільстві гендерні стереотипи забувають про догляд за собою.

Досить цікаво вибудовано портретний нарис з елементами інтерв'ю Аліси Куценко «Як жінка з інвалідністю змінює Полтаву. 9 добрих справ Ірини Твердохліб». Журналістка ставить за мету зруйнувати гендерні стереотипи про соціальну активність жінок з інвалідністю. Публікація не просто є інформативною, а й мотиваційною — героїня є взірцем реалізації життєвого потенціалу для жінок з інвалідністю. Героїня публікації більше десяти років є очільницею відділу по роботі з людьми з інвалідністю комунального закладу Полтавський міський заклад-центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», також вона є регіональним представником Всеукраїнського громадського об'єднання Національної асамблеї людей з інвалідністю.

Для гендерної політики інтернет-видання «Зміст» властиві аналітичні публікації про актуальні проблеми, що стосуються реалізації гендерних практик, репрезентовані в рубриці «Блоги». Так, у публікації керівниці притулку БО «Світло надії» Олени Чикурової «Чому кожен має знати номер притулку для жінок, які постраждали від домашнього насильства» читачам роз'яснюють основні принципи Стамбульської конвенції, спрямовані на боротьбу з домашнім насильством на державному рівні.

Чи не найбільше в рубриці «Блоги» представлено аналітичні публікації полтавської соціологині, відомої науковиці-гендерниці Олени Стрельник, зокрема найбільшу кількість переглядів і відгуків читачів інтернет-видання набрала її публікація «Ти красуня чи берегиня? Якими бачать дівчат дитсадки та школи у XXI столітті», у якій авторка розкриває тему нав'язування традиційних гендерних стереотипів у закладах освіти.

Торкається у своїх виступах Олена Стрельник і питань сексизму («Каструлі у подарунок, «Дам усім» та «Міс супернімфетка»: хроніки полтавського сексизму»), і наголошує, що «Сексизм — це моветон. «Жарти» про білявок за кермом, тещ, про ПМС та клімакс, про «жінок-програмістів як морських свинок» та навіть безневинні розмови про «жіноче призначення» та «жіноче щастя» у сучасних освічених, успішних жінок викликають щонайменше сумніви у вихованості та тактовності чоловіків, а іноді навіюють думки, що вони просто бовдур, пробачте мені на слові».

Чимало відгуків і переглядів набрав блог Максима Ганжі «Ціна батьківства. Як це — бути розлученим батьком в Україні», у якому автор торкається проблем відповідального батьківства після розлучення. Максим Ганжа наголошує, що поруч із жорсткими законами про відповідальність за несплату аліментів й активного висвітлення теми безвідповідальних батьків у ЗМІ, поза увагою законодавства й суспільного інтересу «залишається меншість, яка приділяє чимало уваги власним дітям, і те, як впливають на цю меншість закони, розроблені для покарання більшості».

У матеріалах на гендерно чутливі теми журналісти інтернет-видання «Зміст» активно використовують фемінітиви, уникають дискримінації та сексизму, що засвідчує демократичні принципи роботи редакції.

Висновки. Отже, досягнення гендерної рівності у суспільстві характеризується верховенством права і за-

хистом прав кожної окремої людини. Сучасні журналісти й журналістки повинні чітко усвідомлювати роль медіа у формуванні гендерної політики в Україні на всіх рівнях і в усіх сферах життєдіяльності українців.

У своїй редакційній політиці регіональні медіа повинні дотримуватися основних принципів гендерно чутливої журналістики та володіти необхідним інструментарієм створення гендерно маркованого контенту в руслі чинного законодавства та з дотриманням стандартів журналістської діяльності:

- редакції місцевих ЗМІ, формуючи контент видання, повинні чітко дотримуватися норм гендерного законодавства в Україні;
- журналістські колективи місцевих медіа зобов'язані дотримуватися конститутивних засад гендерно чутливої журналістики, що допоможе створити якісний контент, уникаючи будь-яких проявів сегрегації, урівноважити співвідношення експертів й експерток у матеріалах;
- важливо, щоб журналісти й журналістки регіональних медіа створювали контент, що руйнував би гендерні стереотипи, використовували у своїх текстах фемінітиви й не допускали дискримінаційної лексики;
- органічною складовою гендерно збалансованої політики місцевих ЗМІ повинні стати просвітницькі акції серед жителів територіальних громад щодо неприпустимості нерівності, дискримінації, насильства за ознакою статі, гендерної стереотипізації, сексизму тощо.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гендерний профіль Полтавської області / <https://www.minregion.gov.ua/about/politika-gendernoyi-rivnosti/tsikavo-ta-korisno-pro-gender/genderni-profil-24-oblastej-ukrayiny-ta-m-kyeva>
2. Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5207-VI «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [<http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>]
3. Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>]
4. Концепція комунікації у сфері гендерної рівності <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020-%D1%80#Text>
5. Курочка І. Про жінок та чоловіків у полтавських обласних медіа підсумки гендерного моніторингу обласних видань (квітень 2021) <https://cutt.ly/dR5i0Vt>
6. «Невидимий батальйон»: участь жінок у військових діях в АТО (соціологічне дослідження) / за заг. ред. Тамари Марценюк. К.: ФОРМ Клименко, 2016. 80 с.
7. «Не по суті, а по статі»: 6 тез про гендерно чутливу журналістику» <https://povaha.org.ua/ne-po-suti-a-po-stati-6-tez-pro-henderno-chutlyvu-zhurnalistyku/>
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 р. № 273 «Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року» [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-%D0%BF>]
9. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи CM/Rec(2019)1 державам-членам від 27 березня 2019 р. щодо запобігання сексизму та боротьби із сексизмом [<https://rm.coe.int/cm-rec-2019-sexism-ukr-rev-ps-no-track-changesfin-with-content-al/1680953cb8>]
10. Репрезентація гендерних ідентичностей в українських регіональних ЗМІ: звіт за результатами контент-аналізу друкованих та електронних ЗМІ, підготовлений Академія Української Преси для програми У-медіа Інтерньюз Нетворк. К., 2013. 71 с.

11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1128-р «Про схвалення Концепції комунікації у сфері гендерної рівності» [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020-%D1%80#Text>]
12. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 113-р «Про затвердження Національного плану дій з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року» [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80>]
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 779-р «Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки» [<https://www.kmu.gov.ua/nras/250383204>]
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1544-р «Про затвердження Національного плану дій на виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року» [<https://www.kmu.gov.ua/nras/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-a1544r>]
15. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2018 р. № 634-р «Про затвердження Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року» [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-2018-%D1%80#n11>]
16. Сайт інтернет-видання «Kolo news».
17. Сайт інтернет-видання «Зміст».

Розділ 4

Виклики для ЗМІ у сфері прав людини